

Anrice,

't Heet me goed, in uw brief nog
altijt zoveel belangstelling in mijn
luz op te merken. 't Verblijdde mij,
dat ge zelfs luz hadt, om mijne
aanschaante installatie bij te wonen.
Me valt de tijt daarvan echter
niet byzonder gelegen. We datum
blyfs ge en 10 Jan. Maar ik kom
als jongste het laaste aan de
beurt. Wiclengs sprekt Dinsdag
's avonds om 6 uur, kindervoorn
Woensdag 's morgens om 12 uur,
en ik op den avond van dien-
zelfden day te Les wren.

's Avonds is er bijeenkomst van
 Docenten, Studenten, predikanten en
 Onderlingw van elders, Zoodat ik
 heel den dag bezig ben.

Mr. Lou hee mijn ouders en my
 groet gevraagd doen, u te loquen.

Maar wij hebben reeds afspraak
 met 5 te verrachten logi's, zoodat
 ons dat niet doerlyk is.

Das alles is reden, waarom ik
 u dit reisje niet Lou dand
 aanraden. Dit is allermintst
 gebrek aan waardering over
 belangstelling, maar een voort

en open woord, dat ge zeker
 ook zoo opvatten zult.

Mijne rede is in druk 3 words
 den zelfden avond, nadat ik
 de wijgesproken heb, nog ver-
 Zonden.

Daarom drucke me, dat ge er
 waerlyk niet veel aan hebben
 Londe, en heb ik een ander
 verzoek: Kom, Zoodat ge kunt,
 eens eenige dagen bij ons lo-
 queren. We kunnen dan heel
 was met dan elkaar hebben
 dan in dezen drukken tijt.

Op mijne oratie verwacht ik van
 U eens eene condborstige en breedvoerige
 beoordeeling. Wel is bij verschil
 van uitzgangspunt niet anders dan
 een verschil in de uitkomst te ver-
 wachten; maar ook dat te verme-
 nen scherp en is van groot
 belang.

Aan de heilfene professoren denk
 ik geen ex. te zenden. Of bringe
 beloftheid en plectis dit mede. Med
 me dit even, indien op meent dat
 het wel behoort.

Danke voor je attentie op mijn
 jaardag. Geniet zelf mee de aeven
 een voorspaedij juni W.P.B.

te

A. Bavinck

XOI

L/11 03

den Wed. L. Gel. Lur,
Dr. C. Mouch Hurgrouje,

te

Reider.

Hurgrouje S.

X02

D 12

Amice,

Ik is, als ik wel heb, morgen uw jaardag. Ik heb met het beantwoorden van uw brief gewacht, om tegelijk van harte u te kunnen gelukwenschen met de vermeerdering uwer ja-zen. 't Is mijn innige wensch, dat ge nog menigmaal uw geboortedag met blijdschap moogt herdenken.

Wat ge mijn rede niet met einstemming meer toch met belangstelling zoudt lezen, wist ik. Dat ge vele bedenkingen zoudt hebben, kon ik vermoeden. 't Is niet mogelijk, in een brief zoo diep ingrijpende kwesties te behandelen; toch wil ik op de twee door u geopperde opmerkingen even antwoorden. Naar ik meende, kon ik de kwesties, die in verband staan met 't hist. crit. onderzoek des Bijbels laten rusten. En omdat het een rede was, dus aan grenzen gebonden. Maar ook wijf mijn doel een gansch ander was. Het doel was, om te

loonen, was de Theologie naar haar eigen aard is en wezen wil. Theologie is, dankt mij, Kennen van God. Zij geeft het antwoord op de zeer eenvoudige en zeer praktische en voor elk mensch, ook den ongeleerdste, belangrijkste vraag: hoe ken ik God, en hoe krijg ik dus het eeuwige leven?

Zoo opgevat, is er geen ander antwoord mogelijk, dan: alleen via de H. Schrift? Deze is eenige en gezegene Kenbron.

Nem een andere Kenbron aan, rede, geweten, gevoel, concilie - zij konst het Kennis Gods niet en verhoogt het eeuwige leven niet. Dan moet er aan het bevredigd worden van de diepste Zucht onzes harten: n.l. het Kennen en liefhebben van God, gewantwoord worden. Moet dat eigenlijk op Protestantisch terrein nog wel bewezen worden. Is de historie

ook van onze eeuw niet daar, om te bewijzen, dat men anders tot Kennis van God niet kan komen? Is de omzetting der Theol. in godsdienstwetenschap niet feitelyk een erkennen: God kan niet gekend worden, en dus het eeuwige Leven is onbereikbaar.

Wat wilde ik aanvryden van 't hart der Theol. wis. Hoe die H. S. er nu uitspreekt, of ze geschonden was, etc. Kan ik later instem. Dit alleen moest uitkomen, dat de theologie, welke bij wezen was hystorisch, even vast gebonden was aan de Bijbel als de natuuronderzoeker aan de natuur. En evenals een natuuronderzoeker de natuur als eenige Kenbron probeert en te veldt trekt tegen speculaties hinken, de natuur om, zonder daarvan om te behoeven te beschrijven, was die natuur

is, hoe ze er misst etc - Zoo handelde ook ik.
 Ik voel, welke bedenking ge hier hebben zult:
 maar ge gaat dan toch niet van een a-
 priovisme, van iets, dat ge - naar uwer
 meening, willekeurig - als stelling & uit-
 gangspunt poneert. Dat is zoo, en 't kan
 niet anders. Dit is het verschil tusschen ik
 en mij (laat me zoo maar eens persoon-
 lijke spreken): gij wilt door en na onder-
 zoeken tot deze stelling komen; ik ge-
 ervan niet en ga dan dan 't verder onder-
 zoeken. Ik meen, dat dit laatste moet,
 dat er ooit van Theologie in den eigen-
 lyken zinn sprake kunnen zijn. En wel
 om deze reden: de Theol. is kennis
 van den waarschijnigen God en is dus
supranatuurlijk. Ze moet dus beginnen
 met een sprong - maar geen salto
 mortale. Van het eindige tot het

onindig, van de "natuur" waarin
 wy leven en een stuk van zijn tot
 de wereld der eeuwige dingen is geen
 geleidelijke overgang, is geen brug,
 maar een kloof. Wie hier waagt,
 wins alleen. Alleen wie over de kloof
 hensprijgt = gelooft, komt in 'land
 der vrijheit en der onverderfelykheit.
 Van dus a priori gaan wy uit, en
 waarlyk niet ^{mit} Doodswang maar met
 volle blydschap des harten, en met
 de betydenis der genante op de lippen:
 wy kennen God en hebben 't eeuwige
 leven, wy zijn Theologen.

Voer anderen, die op een verschil-
 lend standpunt staan, is er geen
 ander beris, dan wie het resultaat.
 Wy bouwen saam naast elkaar.

op een verschillenden grondslag; wiens
 grondslag juist was, blykt straks in
 het gebouw dat erop geplaatst wordt.
 En nu staat het gebouw der gemeente
 van Christus naast, ja naast welk
 ander?

Ge dinkt het mij niet euvet, dat ik
 zoo vrymoedig mij uitspreek. Er
 moet nog iets bij: met mijne Schrift-
 beschouwing ben ik dus volstrekt
 nog niet klaar. Het vruchtbaar
 en toch goede resultaten leidende on-
 dersoek kan eerst beginnen nadat
 de H. S. als eenige en genoegzame
 kernbron der H. Evdy. geponeert
 is. Elk ander onderzoek, dat van
 een ander beginsel uitgaat, leidt

in ~~het~~^{zijn} hoofdstrekking (daarom kan
 het in zijn onderdeelen wel voor ons
 nu afwerpen) tot geen zekerheid.
 Vergis ik mij, of zijn de bewijzen
 daarvan niet in de jongste onder-
 zoekingen van O. en N. T. vooral
 van het laatste, voorhanden.

Over het andere punt kan ik hooger
 zijn. Als ik spreek van afgeden-
 dienaars, dan weet ik wel, dat
 ze dat subjectief niet wesen willen.
 Hun bedoeling is het niet. Maar
 over bedoeling valt moeitijk te
 redeneren. Wie blijft onaangetast.
 Verdinken mag niet. Maar de vraag
 is objectief: kan men Evd anders
 kennen, dan op de aangegeven wijze?

En dan is mijn antwoord ontkenmend.
 Wie niet zede, gewaelt etc puz, krijgt een
 phantasiebeeld, een „begrip“ van God,
 maar niet den levenden God zelven.
 Ge weet overigens wel, dat mijne be-
 doeling niet was, om door groote
 woorden den strijt te verbitteren. Alles
 objectief schreef ik; en liet personen
 buiten spel. Dat zal altijd, zoo ik
 mijn hoop, mijn streven blijven.
 En nu, amice, vier een prettigens
 jaardag. Laat my spoedig iets
 van je hooren aostt

H. Bavinck

Zet collegygen bevalt mij bij den aanvang
 goed. Maar ik heb t erg druk. Zeder oogenblik
 doen zich in de vanden, die ik heb, zoo
 tal van fundamentele kwesties voor, die streng
 in- en doorziedacht willen zyge. Toch doe
 ik het met lust en zoo goed als ik kan.

0/2 '03

Den Wed. L. Gel. Heer,
den Heer Dr. C. Srouck Burggrave,
te
Leiden.
Hooigracht 87

20x

LEIDEN
1831
1-2

□ 20 □

Amice,

Weg alreest moet ik u bedanken voor de toezending van de beide overdenaken uwzer stukken in de "Bydragen" en in den "Trot. Eids". Ik heb ze aanstonds gelezen. Maar ze gingen mij beide boven het hoofd. Tot het uitspreken van een oordeel ben ik ganschelyk incompetent. Toch deed het me goed, iets van u te lezen; en afschouwen ik wenschen zou u beter te kunnen volgen, toch verschafte mij dat reeds op zichzelf genoeven. De tijt nabert zeker spoedig, dat gij in Amsterdams uwre bezing moet houden. Ze behoort toch zeker in die serie van bezingen, welke reeds een aanvang genomen

en in het gebouw der „Vrije gemeente“ ge-
houden worden; of heb ik dat verkend be-
gripen?

In mijnre nieuwe betrekking heeft het mij
by voortdrijving goed befallen. Maar ik heb het
erg druk. Over 14 dagen beginnen hier de
jaarlijkse examens, en dus begint de va-
cantie niet voor mijn midden Juli. Ik had
er half over gedacht om een reisje naar
Duitschland te maken, maar er zal wel
niet veel van komen. Ik maak des Verwul-
ding van dezen wensch nog een jaer bis-
stellen, en me in desum zomer beperken
tot een bezoek naar mijnre oude ge-
munte en naar de tentoonstelling te Am-
sterdam. Wel zou ik willen, dat die
laatste kon samenvallen met uwe

lezing aldaar. Maar daar twyfel ik
aan. Toch hoop ik dat ge my eens schrij-
ven zult, wanneer uwe lezing vast; 3
meld me dan meteen, hoe 3 uwe g^g
uwe vacansie denkt door te brengen.
Chirfchien hebt ge gezien, dat ik benoemd
ben tot lid van de Maatsch. v. Med. Lest.
Ik was niet, aan wien ik die eer te
danken heb; ik vermoed, aan Prof. Kne-
ven. Indien die vermoeden juist was,
Zou ik hem gaarn daarvoor bedanken.
Maar wijl my er niets van bekend is
en het de benoeming eens pure ver-
rasping is, kan ik dit moeylijk doen.
De Secretaris der Maatsch. heet J. J. A.
A. Frankzen. Die naam is mij geheel

onbekend. Zoudt ge, indien 't niet te veel ge-
 vraagd is, me even dese week kunnen in-
 lichten, wie en wat dese Secretaris is. Hij
 schijnt in Leiden te wonen, en gij kent hem de-
 ker wel, althans hij naam. 't is overtyfs, een
 brief aan iemand te schrijven, als men niet
 juist weet, wie die „iemand“ is, vooral met
 het oog op titulatuur etc. Gij kunt me des
 hierin een grooven dienst verrigpen.

Voorts is er veel, waarover ik u zoo gaarne
 met u van gebachtes wispen wilde, en ik
 doop daarom, als de gelegenheid daer toe
 lang zich voordoe. Daar ik in elk geval
 in Amsterdam kom, is een klein uitstapje
 naar Leiden bij die gelegenheid geen onmo-
 gelijkheid. Laat me toyl. in dese week
 vernemen, waar of de vacante Joorbrengt,
 wanneer ge in Amst. sprekend moet en
 meten het antwoords op bovengemende
 vragen. Geloof mij altyd te
 H. Marinck.

26/6 '83

Den Wêlêd. L. Gel. Heer Dr. C. Snouck Hurgronje,

te

Leiden.

Hooigracht 87.

X02

D 3

23 Oct 83.

Amicefine,

Gz hadt wel reden, ons me per briefkaart eens aan mijn plicht te herinneren. Ik had het er naar gemaakt. Uw berisping van vriendschap schreef ik met een koel en onverschillig zwijgen te beantwoorden. Toch is er geen dag voorbij gegaan, of ik dacht eraan, om u te schrijven. Reeds eenmaal zette ik mij de vorige week mee en was ook werkelijk begonnen, toen ik gesmoord werd en verhinderd, den brief verder te voltooien. Ongelukkig, bleef hij in mijn lesse naar liggen. Ik heb het verbarend dook, eigenlijk al te druk. Maar ik waken, dat alles saam is nog geen voldoende verwontschuldiging, en die kan ik ook niet vinden. Ik hoop daarom, dat gij me met dankbaarheid zullen dragen, en me ook den niere schuld wilt vergeven.

Mis het nu gemaakt heb ik achterenvolgens de de 5 stukken gelezen, die gij me zoo welwillend hebt toegesonden. Maar natuurlijk had ik het meeste aan de laatste rede, die gij mij

zontz, over de betekenis enz. Wie heb ik goed kunnen volgen, en voorzover ik ze bevoorkeul kon, was ik her daar geheel mee eens. De standaard heeft ook niet instemming in een paar hoofdstukken op uw eede gezeten. Gij zijt wantzich druk bezig, dunkt me, om eene massa phrases en gangbare meeningen des doot te verklaren, en valt zonder sporen en medogenulvers aan. Maar amice, als ik eens iets zeggen mag, ge zijt in woord polemiek temelijc scherp, soms naar mijn gevoel al te scherp. Ein voorbeeld (Betekenis v.d. Plans bl. 28 noot): Prof de Lasser is verblind door onkunde of onwil. Ik ken Prof. d. h. niet. Misschien wordt dit dilemma door zijn persoon gerechtvaardigt. Maar anders, is er waanzijc geen derde? Gebiedt de riddersijcheid niet, althans voorzover wij zulke een derde aan te nemen. Dergelijc insidukkingz troffes mij niet. Misschien heb ik ze alle verkeerd

opgevat en maken ze op mij, die buiten den strijt sta, een anderen indruk dan op hem die in 't gevoel van 't slagveld zich bevindt; en beschouwt dan desd opmerking als niet geschreven. Maar anders zou ik zeggen, een minder forse toon kon ook.

Ik wensche wel, dat ik ook eens aan 't schrijven kon gaan. Maar her is me nu onmogelijc. Ik moet me eerst in de vakken, die ik heb, goed inwerken. En dat kost tijd en studie. Bovendien is 't in al die vakken zoo onveelijc, als te zeggen, wijf niet op zichzelf staat, maar 't ene in onverbrekelijc verband staet met 't ander, en de formuele Kressies - wantzich niet de gemakkelijcste - alles betreessen. Dikwijf word ik er maedelous onder. Zoovele vragen van 't hooftz gewicht blijven onopgelost. En de afstand tussen 't ideale en mijn karakter is zoo verbasend groot, gelyc by voorspelt studie nu groover te worden. Alz

Kon dan haast koluiten, om maar niets te zeggen en
zich op een bescheiden afstand te houden.

Van mijn plan, om in de groote vacansie levende
bezoeken, is (als van zoveel plannen) niets gekomen.
Ik ben maar een dag in Amsterdam geweest. Die
dag werkelijk daaraan, dat ik geen tijd had. Behalve
enkele dagen, ben ik heel de vacansie op mijn stu-
derkamer geweest. Een volgend jaar zal dit beter
gaan. Maar nu moest ik overal me nog in
thuis werken en veel inhalen, was ik tijdens
de colleges onmogelyk kon bewerken. Ik doe me
geen beloften meer & maak ook geen plannen meer.
Langamerhand wordt men wijzer. Klein heb ik in
de vacansie nog even in Utrecht ontsmet. En dan
bansond heb ik voor t eerst in L'ovolle eens bezocht.
Anders heb ik ook al geen der oude Kennisfen gespro-
ken. Van het Orientalisten Congres heb ik in de N.
Roth. de verslagen gelezen. Op theologischen gebied
is het tegenwoordig dunner me weinig gesteld. Er
verschijnt bitter weinig. En hoe weinig theol. stu-
denten komen er aan! Er is dringend reformatie
nodig. Maar wie brengt ze ons?

En nu amice hoop ik dat ge geen leeward met
leeward Lull vergeldt maar sprekig eens schryft
Lull aan H. J. Bavinck.

Dr. Franzen vraege me onlangs om mijn Ethiek & Wet der
H. Godg. over de Bibl. der Maatsch. v. N. Lest. Moet ik die
aan hem zenden of aan den Bibliothecaris? Wie is dat?

23/10 83

X01

Den Wed. Lijl. Her D. C. Houck Kungronje,

te

Leiden.

Hovigrachs St.

X02

1-2 N
23 OCT
N

8